

ries, el record lingüístic de la nau medieval (*Escola de La Galéra, Presó de la G.*, en els barris més vells de Barcelona; altrament a l'Albufera de Val. *galera* és encara el nom de certa embarcació que navega per aquells canals): allà ho he sentit tota la vida, unànimement i sense excepcions geogràfiques ni altres, amb *é* tancada, tant en els parlars orientals, com en els occidentals i valencians (el rossellonès ha confós els dos timbres). A la Costa del Cap de la Nau, hi ha també *galeres*, que són illes rocoses, per ex. a l'eixida de Mòrraira la *Galera del Portet* i la del *Cap Blanc* (1963); o terra endins: la *galéra*, cantal al mig del riu, a Llíber (id.).

A Igualada anomenen *una galera* cada una de les llenques de terra (argilosa) blava, que tant abunden a les muntanyes d'aquella comarca (Borràs i Quadres, 1956). Altres accents. figurades: 'xivarri, escàndol' men., partint de la xurma dels galiots i el brogit de la marineria en una gran nau: «renou, rall, crits, bogiot» (A. Ferrer Ginart, *Rond. Men.*, 220, 218). 'Estèrnum d'un cap d'aviram', de vegades aplicat a una part òssia del cos humà: «tragueren un gall, i l'amo de la casa digué an es senyor que fes trossos: es senyor donà es cap a s'homo, sa *galera* a sa dona, es peus an es fill i ses ales a sa fía, i se guardà sa còrpora per ell», Arx. Lluís Salvador (p. 227); «si de tant d'afanyament / tenc cruxida la *galera!* / patesc rànula i fallera / i a la nit no dorm a pler», PdAPenya (*Po. Pop.*, p. 70).

DERIV.: *Galereta*. És sabut que *galera* s'aplicà a una gran i confortable carreta o diligència (cf. el gravat en *AlcM*); el diminutiu *galereta* designa una espècie de cotxet o tartana val. i mall. (BDLC XIII, 23, 30); mentre que a l'Albufera és diminutiu de l'embarcació al·ludida: el correu al Palmar el porta des de Pinedo, una *galeréta* que atraca al Pont dels Guardes de la Mata del Fang (1962). *Galerada* (Lab. 1839: «composició que 's posa en la galera», deriv. de l'acc. translàtica de *galera* «post per a posar les línies de lletres que compon lo caixista, *tabula typographica*», Belv., Lab.): amb aquest sentit és també castellà, on també el primitiu *galera* va pendre metonímicament el sentit aplicat a la composició tipogràfica, i a les proves d'impressió (avui encara dites *galeras* a Colòmbia, l'Argentina etc.): Riquer (RFE xxvii, 1943, 82-6) documenta *galera* amb aquest sentit en castellà des de 1615 i en català des de 1505: és versemblant que això es refereixi Cervantes en dir que l'autor de *Tirant lo Blanc* es mereixia que *lo echen a galeras para toda la vida*, frase de paradoxa jocosa que resulta sota aparença pejorativa un elogi ponderatiu extremat. És clar que alludeix a la frase feta *tancar a galeres*, encara entesa i usada entre nosaltres: «Si el son us ha de torbar / podreu *tancar-me a galeres*, / però no em podreu robar / el foc de les ginesteres!». *Galerí*; *galerinada*.

Galió [1594 *AlcM*] abans *galeó* [1613, Careta, *Barbr.*, s. v.], i ja *galió*: *myóparo*, -onis en OPou, 1575 (*ThPu.*, darrere *galeres grosses* o *galeaces*)¹ i 1583, *DBal.*: no hi ha cap raó per suposar que sigui manllevat del cast. *galeón* [*galeón*, 1528], com suggereix *AlcM*: és incert que tingués valor augmentatiu en

principi, com sigui que el dicc. nàutic de Fz. de Navarrete ens informa que els antics podien «ser de remos y de poco porte»; on s'ha documentat primer és en francès [S. XIII, Joinville] i potser és d'allà (o des del català) que es propagà a les altres llengües romàniques; en un romanç recollit per MilàF (*Romllo.*, 217F) es llegeix *galiona* («al capità de la *galiona*»), que no sembla pas que s'hagi de corregir en *galiota*: en el *Romanç de Blancaflor* surt *galion* aplicat a un mariner, potser 'mariner de galera' («veu venir un *galion* que'l seu gran senyor li sembla: / —*Galion*, bon *galion* — Déu te do la mar bonança», *Romllo.*, 202A8, recollit en el Penedès), cosa que prova l'equivalència *galiot* 'mariner de galeres i naus (no meres barques)', cosa que pot estar en alguna acció recíproca amb *galiota/galiona* diminutiu de *galea* 'galera, nau gran'. *Galiassa*: «galeres grosses o *galeaces*: quadrirèmis, corbita», OPou (*ThPu.*). *Galiota* [1395: «una *galea* e una *galiota* de moros», *galiotes* 1441, cites de Careta, *Barbr.*, pp. 462, 459; *galiota* doc. de 1436, MiretS, *TempH*, p. 436]; «galeres lleugeres o *galeotes*: biremis» oposant *galeres comunes*: *trirèmis* i *galeotes*: *quadrirèmis*, OPou (*ThPu.*); cf. cast. *galeota* «galera pequeña», mj. S. xv, Gnz. de Clavijo (*Gr. Tamerlán*, ed. Estrada, 62.4, 64.22 i 29.65.3).

Galiot [Desclot, ja tres vegades; *Cròn.* de Jaume I, Ag., 90, però aquí no és el tripulant sinó una nau homònima], mot comú amb el cast. *galeote* [fi S. xv, APalència; Gnz. de Clavijo, 62.9.1, 27.20.2, i ja un cas a fi S. XIII, en el Lucà d'Alf. X] i l'it. *galeotto* [Boccaccio, i amb joc de mots en el famós passatge de Dante, relatiu a Paolo i Francesca, on hi ha floreig verbal amb l'alcauot de la Reina Ginevra; *galiotto* ja a Palerm, 1144], formació sota la qual cal sospitar un **γαλεώτης* ja format en grec, atesa la funció i forma del sufix, sigui el grec de Bizanci o el de la Magna Grècia.

En català antic és freqüent: «--- ls *galiots*, com són prop del temps que an a servir aitantost criden e demanen paga», 1330 (*BABL* iv, 168); també el 1354 i 1433 (ib. v, 93, 199); ex. val. de 1398 (*Misc. Fabra*, p. 169, s. v. *trast*); «crien llurs fills / --- / viudes, pus nicis, / de pijós vicis: / los més, penjats / són, lurs criats: / los alcavots e *galiots*, / fembres errades / e coronades / en lo public, / viudes —te dic— / les han criades», JRoig (*Spill*, 9544) i en el *Tirant de Galba* (Ag. iv, 24); avui encara té ús popular a Eiv., si bé esdevingut terme despectiu (per 'mariner?', per 'trapella?'); JnCastelló (*Rondaies de Sa Majora*, en *El Pitiuso*, 1974, p. 24); *galaiot* 'cap de bestiar novell' Garrotxa. *Galerat*. *Galerer*. *Galeró*.

¹ En un vell romanç d'un atac català a un port de Provença: «--- als catalans / --- dins l'Aragó --- / encara no és jorn ni alba / las galeras al port són: / deu galeras ben armadas, / set barcas y un *galindó* / dins del port entrats hi són / ---» (MilàF, *Romancerillo*, 79.7), evidentment variant de *galió*, deformat modernament; potser **galigó* amb g antihiàtica i propagació de nasal **galingó*, seguit d'etimologia popular (cf. *galindant* en el vers 2 de la torna-